

УДК 357.758:351.74(477)

М.П. ПИХТІН, Національна академія внутрішніх справ

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ВНУТРІШНІХ ВІЙСЬК ТА ОВС УКРАЇНИ З ПРИПИНЕННЯ ГРУПОВИХ ПОРУШЕНЬ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ

Ключові слова: охорона громадського порядку, організація діяльності внутрішніх військ по припиненню правопорушень, припинення групових, масових протиправних дій

Проблеми, які існують у правовому адміністративно-попереджувальних заходів, пояснюється відсутністю спеціальних наукових досліджень, їх системи та видів, підстав і порядку застосування. У численних нормативних актах різної юридичної сили передбачено чимало таких заходів, однак процесуальний порядок їх застосування врегульовано дуже слабо. Наприклад, як зазначають А.Т. Комзюк і Є.О. Безсмертний, «застосування огляду як адміністративно-запобіжного заходу практично нічим не обмежено, не визначено підстави його застосування, відмінність від обшуку, не передбачено складення протоколу, що призводить до серйозного порушення прав громадян». Ці проблеми повинні бути вирішені з прийняттям Адміністративно-процесуального кодексу України (необхідність створення якого в процесі реформування адміністративного законодавства підтримують багато вчених-адміністративістів, зокрема, В.Б. Авер'янов, І.П. Голосніченко, Є.В. Додін, С.В. Ківалов та ін.), а деякі з цих проблем можна зняти вже зараз шляхом внесення змін і доповнень до чинного законодавства [1, с.121].

На сьогодні правоохоронна система не в повній мірі сформувала емпіричну базу для вироблення загальнонаціональних типових механізмів забезпечення безпеки багатотися-

чних аудиторій, на театрі дій яких буде сфокусована увага світової спільноти. Усунення недоліків ускладнюється через невідповідність вимогам міжнародним вимогам безпеки переважної більшості об'єктів спортивної, транспортної, інформаційно-телекомунікаційної та соціальної інфраструктури. Існує проблема наявності достатньої кількості фахівців, котрі володіють необхідними професійними знаннями та досвідом підготовки та проведення великих спортивних міжнародних заходів.

Вивчення зарубіжної і вітчизняної літератури, яка розкриває окремі безпекові аспекти забезпечення масових заходів, показало, що серед вітчизняних авторів публікацій найповніше вказану проблему опрацювати В.Ф. Антипенко [2], В.В. Крутов [3], В.С. Вознюк [4], О. О. Дульський [5], В.А. Ліпкан [6], С.В. Оксенюк, В.В. Літвін, М.В. Возник, В. М. Зінич, В.А. Стефанишин [7], О.Ю. Шиянь [8], О.Ф. Долженков [9], С.М. Стороженко [10] та інші. Аналіз літератури свідчить про те, що автори, які досліджували проблему забезпечення безпеки масових заходів, не в повній мірі відобразили у своїх дослідженнях вузький напрямок питання яке стосується безпеки міжнародних масових спортивних заходів та ролі у цьому правоохоронних та спеціальних органів України.

Звідси, метою статті є дослідження правового регулювання та організації діяльності ОВС, зокрема, внутрішніх військ щодо організації дій по припиненню масових заворушень. Новизна роботи полягає в узагальненні норм правових актів і практичного досвіду діяльності правоохоронних органів України та виробленні, на їх основі, рекомендацій працівникам ОВС щодо дій по запобіганню та припинення правопорушень, які залучаються до проведення спеціальних заходів з припинення протиправних дій, що можуть виникнути під час проведення масових заходів.

Зазначимо, що відсутність єдиної загальнонаціональної системи забезпечення безпеки міжнародних масових спортивних заходів призводить зокрема до дублювання функцій різними правоохоронними та спеціальними

органами, а іноді навіть різного концептуального підходу в реалізації окремих заходів безпеки та правопорядку.

Певна регламентація державної політики в цій сфері відображена у: Кримінальному законодавстві України; Законах України: «Про боротьбу з тероризмом», «Про Службу безпеки України», «Про міліцію», «Про оперативно-розшукову діяльність» та ін.

Аналіз нормативно-правових актів, які регулюють питання безпеки та правопорядку міжнародних масових спортивних заходів свідчать про неефективність деяких концептуальних положень, зокрема, які регламентують систему безпеки як турніру загалом, так і окремих аспектів на стадіонах та в інших офіційних місцях. Складним і невирішеним досі є питання системи управління силами та засобами безпеки та правопорядку.

Діяльність ОВС України із забезпечення охорони громадського порядку має різнобічний, багатогранний характер, тому працівники міліції повинні кваліфіковано діяти як у звичайних, так і нестандартних умовах, зокрема, під час проведення масових заходів різного характеру.

Таким чином, застосування адміністративно-попереджувальних заходів при реалізації громадянами своїх прав на проведення будь-яких масових заходів, є, як правило, вимушеним, продиктованим особливими умовами, пов'язаними з потребою забезпечення громадського порядку і безпеки.

Масові заходи характеризуються скупченням значної кількості людей (вболівальників) різних національностей, віку, політичних і релігійних поглядів, що часто супроводжуються конфліктами між ними, які, в свою чергу, призводять до групових порушень громадського порядку і масових заворушень. Усе це свідчить про те, що діяльність працівників правоохоронних органів не завжди правильно спланована та ефективна.

У зв'язку з цим особливої актуальності набуває вивчення проблеми удосконалення правового регулювання та організації дій підрозділів внутрішніх військ МВС України у разі

припинення групових порушень громадського порядку під час проведення спортивних масових заходів.

З огляду на досвід роботи поліції країн Євросоюзу, надамо пропозиції лише на деякі елементи організації дій та використання спеціальної техніки і спеціальних засобів органами (підрозділами) внутрішніх справ щодо припинення протиправних дій, які можуть виникнути під час проведення масових заходів.

Небезпека масових заходів незалежно від їх спрямованості полягає у можливості раптового ускладнення оперативної обстановки та їх переростання у групові порушення громадського порядку або масові заворушення.

Групові порушення громадського порядку, це дії значної кількості людей, які спільно порушують громадський порядок або виявляють непокору законним представникам влади [10].

Масові заворушення – це дії натовпу людей, що супроводжуються вчиненням насильства, погромів, підпалів, знищенням майна, захопленням будівель або споруд, насильницьким виселенням громадян, опором представникам влади та інші дії руйнівного характеру, із застосуванням зброї або інших предметів, які використовуються як зброя [11, с. 212].

На нашу думку, виходячи із аналізу нормативно-правових актів та досвіду діяльності закордонних правоохоронних органів алгоритм дій працівників ОВС з припинення групових порушень громадського порядку, що можуть виникнути під час проведення масових заходів може мати такий вигляд.

Організаційні способи дій особового складу органів, підрозділів внутрішніх військ повинні відповідати принципу необхідної достатності. Вони визначаються керівником спеціальної операції, виходячи із оперативної обстановки (характеру й інтенсивності безладь; розмірів району, охопленого порушеннями громадського порядку і масових заворушень, а також характером топографічних, тактичних елементів місцевості, де проводяться спеціальні заходи та ін.), наявності сил і засобів; пори року й доби; погодних умов, які в ході операції можуть змінюватися.

Проведенню силових заходів щодо припинення групових порушень громадського порядку і масових заворушень обов'язково повинні передувати попереджувальні заходи, що проводяться з метою вирішення конфлікту без застосування силових методів.

Під час проведення попереджувальних заходів одночасно здійснюється оточення району, де виникли масові заворушення, виставлення КПП, заслонів, ланцюгів, маневрених груп, у місцях найбільш вірогідного притоку осіб, які мають намір взяти участь у масових заворушеннях, виявлення та затримання злочинців.

У разі подальшого розвитку безладь основними способами дій сил внутрішніх військ і засобів, задіяних у спеціальній операції, є: локалізація масових безладь, оточення району, охопленого ними, розосередження (витиснення) їхніх учасників, ізоляція організаторів (активних учасників), рейдові дії маневрених груп на певних маршрутах та заборона скупчення порушників протиправних дій.

Своєчасному і повному забезпеченню силових заходів обов'язково повинні передувати заходи, спрямовані на виведення з району проведення операції громадян, які там опинилися випадково, шляхом оголошення усім присутнім через гучномовці, про наміри співробітників міліції, зокрема, внутрішніх військ застосовувати силові методи стосовно осіб, котрі спричиняють масові безпорядки або інші групові протиправні дії.

У цей момент чітко визначаються маршрути переміщення громадян, які добровільно залишають територію проведення операції, їм надається допомога у безперешкодному виході за межі оточення через спеціально підготовлені коридори, припиняються можливі спроби з боку організаторів і активних учасників масових безпорядків протидіяти цьому.

Якщо попереджувальні заходи не досягли своєї мети, керівником операції приймається рішення на застосування силових дій, спрямованих на ліквідацію групових порушень громадського порядку, масових заворушень.

У разі застосування організаторами і активними учасниками групових порушень громадського порядку, масових заворушень проти особового складу груп оперативного шиккування ємностей із запалювальною сумішшю необхідно організувати:

- гасіння одягу, спорядження, що загорілося;
- захист особового складу щитами;
- надання екстреної медичної допомоги потерпілим і їх евакуацію;
- підвищення темпу руху груп блокування і розосередження, використовуючи для цього бойову техніку, спеціальні засоби, у тому числі водомети;
- ізоляцію й затримання осіб, які застосовують запалювальну суміш проти особового складу груп оперативного шиккування, силами резервів цих груп чи резерву командира (керівника операції).

У разі застосування правопорушниками предметів, які можуть бути використані як зброя (каміння, скляні пляшки, металевий дріт, цвяхи тощо):

- організувати захист особового складу від ураження цими предметами, використовуючи при цьому захисні особливості місцевості, будівель і споруд, спеціальні засоби захисту, після чого продовжити виконання завдань;
- позбавити нападників можливості попадання цими предметами, для чого організувати придушення нападу світло-шумовими та іншими спеціальними засобами;
- із резерву створити групи захоплення, посилені бойовою технікою, і організувати їх стрімке висування до місця розташування правопорушників, вжити різних заходів щодо їх затримання та вилучення цих предметів;
- організувати надання медичної допомоги пораненим, евакуацію їх до медичних закладів.

Якщо частина організаторів і активних учасників групових порушень громадського порядку, масових заворушень увірвалася на об'єкт, що охороняється, і почала погроми,

знищення майна та інші протиправні дії: організувати виведення затриманих осіб у тил об'єкта, вилучення в них засобів нападу, з подальшим конвоюванням на фільтраційний пункт відновити (створити) другу лінію охорони об'єкта, організувати надання необхідної допомоги потерпілим.

Таким чином, за результатами огляду проблем забезпечення громадського порядку можна навести такі рекомендації працівникам ОВС, які залучаються до проведення спеціальних заходів з припинення протиправних дій, що можуть виникнути під час проведення масових заходів.

Рухаючись вулицями, особливу увагу звертати на вікна, балкони верхніх поверхів, прохідні двори.

Щоб запобігти захопленню або знищенню техніки, вона повинна рухатися позаду бойового порядку.

Про всі скупчення людей, їх переміщення, помічену зброю, а також предмети, які можуть бути використані як зброя або для створення загороджень, укріплень, негайно доповідати безпосередньому командирові (начальнику).

Вести спостереження за можливою появою неформальних лідерів натовпу. У випадку виявлення таких негайно доповідати безпосередньому командирові (начальнику).

У жодному разі не допускати розривів смуги бойового порядку.

Забороняється використовувати несправні засоби індивідуального захисту і активної оборони.

Пропонований алгоритм дій, чинні нормативні документи МВС України дають лише певні відповіді на деякі питання вибору тактики дій працівниками ОВС під час припинення групових порушень громадського порядку, що можуть виникнути під час проведення масових заходів. У кожному новому випадку порушень правопорядку необхідна детальна оцінка обстановки, розумна ініціатива й пошук найбільш безпечних способів тактики дій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Комзюк А. Т. Деякі проблеми розвитку законодавства про адміністративний примус. Концепція розвитку законодавства України / Комзюк А. Т., Безсмертний Є. О. // Матеріали науково-практичної конференції (травень 1996). – К. : Дніпропетровськ, 1996. – 325 с.
2. Антипенко В. Ф. Борьба с современным терроризмом; международно-правовые подходы / Антипенко В. Ф. – К: НБУВ; Юнона-М, 2002. – 723 с.
3. Крутов В. В. Політичний екстремізм і тероризму сучасних умовах// Тероризм і боротьба з ним. Аналітичні розробки, пропозиції наукових та практичних працівників / Крутов В. В. ; під ред. А. І. Комарової, Ю. В. Землянського, О. Євдокімова та ін. – К, 2000. – Т. 19. – С. 150.
4. Вознюк В. С. Міжнародний тероризм в сучасних глобалізаційних стратегіях: дис. ... кандидата юрид. наук / Вознюк В. С. – К., 2005.
5. Дульський О. О. Організаційно-правові основи діяльності спецпідрозділів по боротьбі з організованою злочинністю МВС України: дис. ... кандидата юрид. наук / Дульський О. О. – К., 2003.
6. Ліпкан В. Тероризм і національна безпека України / Ліпкан В. – К. : Знання, 2000. – 184 с.
7. Возник М. В. Актуальні питання забезпечення громадського порядку під час масових заходів в Україні / М. В. Возник, В. М. Зінич, В. А. Стефанишин // Науковий вісник НАВСУ. – 2004. – № 1. – С. 125.
8. Шиянь О. Ю. Причини та умови масових заворушень в АР Крим / Шиянь О. Ю. // Науковий вісник НА СБУ. – 2007. – № 27. – С. 70.
9. Долженков О. Ф. Ефективна стратегія боротьби з інфраструктурою організованої злочинності / Долженков О. Ф. // Вісник Одеського ІСВ. – 1999. – № 4. – С. 78–79.
10. Популярна юридична енциклопедія / кол. авт.: В. К. Гіжевський, В. В. Головченко,

В. С. Ковальський (кер.) та ін. – К. : Юрінком Інтер, 2003. – 528 с.

11. Еропкин М. И. Управление в области

охраны общественного порядка / Еропкин М. И. – М. : Юрид. лит., 1965. – 142 с.

Пихтін М. П. Правове регулювання та організація діяльності внутрішніх військ та ОВС України з припинення групових порушень громадського порядку / М. П. Пихтін // Форум права. – 2013. – № 4. – С. 295–299 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2013_4_51.pdf

Узагальнено норми правових актів і практичний досвід діяльності правоохоронних органів України з вироблення рекомендацій працівникам ОВС щодо дій по запобіганню та припинення правопорушень, які залучаються до проведення спеціальних заходів з припинення протиправних дій, що можуть виникнути під час проведення масових заходів.

***

Пыхтин М.П. Правовое регулирование и организация деятельности внутренних войск и ОВД Украины по прекращению групповых нарушений общественного порядка

Обобщены нормы правовых актов и опыт деятельности правоохранительных органов Украины по выработке рекомендаций сотрудникам ОВД о действиях по предотвращению и пресечению правонарушений, которые привлекаются к проведению специальных мероприятий по пресечению противоправных действий, которые могут возникнуть во время проведения массовых мероприятий.

***

Pihtin M.P. Legal Regulation and Organization of Law Enforcement Bodies of Ukraine and the Internal Troops of Ukraine Cessation Group Violations of Public Order

There summarizes the provisions of the legal acts and experience of law-enforcement agencies to make recommendations to employees of the internal affairs of the action for the prevention and suppression of offenses that are engaged in special events to prevent unlawful activities that may occur during mass events.

Форум права Ф